

119

Vol. 31
Summer 2022
P.P: 105-130

Research Paper

Received:
2021-05-29
Revised:
2021-10-08
Accepted:
2022-10-03
Published:
2022-10-09

ISSN: 1025-5087
E-ISSN: 2654-4971

Solutions for the Use of New Communication and Information Technologies in Order to Improve the Security and Sustainable Development of the Persian Gulf Coasts and Southern Makran

Hasan Darzian Rostami^{1*} | Davoud Heydari² | Mohsen Eslami³

Abstract

The current research was carried out with the aim of identifying the solutions for the use of new communication and information technologies (MICT) in order to improve the security and sustainable development of the coasts of the Persian Gulf and South Makran. Mixed research method includes qualitative and quantitative methods. In the qualitative part, the statistical population included security managers and professors in the field of sustainable development, as well as researchers in the Persian Gulf region, and finally, theoretical saturation was achieved after interviewing 14 people. In the quantitative part, the statistical community included all journalists, media and press in the fields of economy, tourism, culture, social security and development in South Makran region, and the questionnaire was distributed among 247 people using the full-count sampling method. The results of the qualitative section of the research show that from the point of view of the interviewees, the development of optical fiber lines and the infrastructure of modern communication and information technologies can lead to the development of human communication, the development of urbanization, the free flow of information, the elimination of deprivation and the improvement of security in the Persian Gulf and Makran region. In addition, the quantitative findings of the research show that between the development of new communication and information technologies and the recognition of the factors of backwardness and its avoidance in the region, encouraging the local elites to return to the region, encouraging foreign investors to invest in the Makran region, the growth of tourism And there is a significant relationship between attracting tourism in the region, recognizing the human and geographical talents of the region, the growth of social capital and the social security of the residents of the region.

Keywords: New Communication and Information Technologies; Security; Sustainable Development; Persian Gulf; Makran Region.

*Corresponding author, Assistant Professor, Department of Communication Sciences, Faculty of Communication Sciences and Media Studies, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. Rostamiuk@yahoo.co.uk

¹ Assistant Professor, Department of Communication Sciences, Faculty of Communication Sciences and Media Studies, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. Corresponding author: Assistant Professor
² Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
DOR: 20.1001.1.10255087.1401.31.2.4.3

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۰۸
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۷/۱۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۱۱
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۷/۱۷شماره چاپی: ۵۰۸۷-۱۰۲۵
الکترونیکی: ۴۹۷۱-۲۶۵۴

راه کارهای به کارگیری فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی (MICT) در راستای ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی

حسن درزیان رستمی^۱ | داود حیدری^۲ | محسن اسلامی^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی راه کارهای به کارگیری فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی (MICT) در راستای ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی انجام شده است. روش تحقیق ترکیبی شامل روش های کیفی و کمی است. در بخش کیفی، جامعه آماری شامل مدیران امنیتی و اساتید حوزه توسعه پایدار و هم چنین پژوهش گران حوزه خلیج فارس بوده است که در نهایت، پس از مصاحبه با ۱۴ نفر اشباع نظری حاصل شده است. در بخش کمی، جامعه آماری شامل کلیه روزنامه نگاران، اصحاب رسانه و مطبوعات در حوزه های اقتصادی، گردشگری، فرهنگی، امنیت اجتماعی و توسعه در منطقه مکران جنوبی بوده است که با استفاده از روش نمونه گیری تمام شمار، پرسش نامه در بین ۲۴۷ نفر توزیع شده است. نتایج بخش کیفی پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه شوندگان، توسعه خطوط فیبر نوری و زیرساخت های فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی می تواند به توسعه ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت زدایی و ارتقای امنیت در خلیج فارس و منطقه مکران منجر گردد. علاوه بر این، یافته های کمی پژوهش بیانگر آن است که بین توسعه فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت عوامل عقب ماندگی و پرهیز از آن در منطقه، تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه، تشویق سرمایه گذاران خارجی جهت سرمایه گذاری در منطقه مکران، رشد گردشگری و جلب توریسم در منطقه، شناخت استعداد های انسانی و جغرافیایی منطقه، رشد سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی ساکنین منطقه ارتباط معناداری وجود دارد. **کلیدواژه ها:** فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی؛ امنیت، توسعه پایدار؛ خلیج فارس؛ منطقه مکران.

۱. نویسنده مسئول: استایار، گروه علوم ارتباطات، دانشکده علوم ارتباطات و مطالعات رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
Rostamiuk@yahoo.co.uk
۲. دانشجوی دکتری تخصص علوم ارتباطات، دانشکده علوم ارتباطات و مطالعات، رسانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
۳. دانشیار، گروه روابط بین الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

DOR: 20.1001.1.10255087.1401.31.2.4.3

نویسندگان ©

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، بدون شک تحولات گسترده‌ای را در تمامی عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی بشریت به دنبال داشته و تأثیر آن بر جوامع بشری به گونه‌ای است که جهان امروز، به سرعت در حال تبدیل شدن به یک جامعه اطلاعاتی است؛ جامعه‌ای که در آن دانایی، میزان دسترسی و استفاده مفید از دانش، نقشی محوری و تعیین کننده دارد. گستردگی کاربرد و تأثیرات آن در ابعاد مختلف زندگی امروزی و آینده جوامع بشری، به یکی از مهم ترین مباحث روز جهان تبدیل شده و توجه بسیاری از کشورهای جهان را به خود معطوف کرده است (اسماعیل و همکاران، ۱، ۲۰۱۸).

فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه ۲، به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در زمینه‌های توسعه اجتماعی و اقتصادی، توسعه بین‌المللی و حقوق بشر اشاره می‌کند. این نظریه بیان می‌کند که اطلاعات و ارتباطات هرچه بیشتر و بهتر در یک جامعه، به توسعه آن جامعه کمک بیشتری می‌کند (وو و همکاران، ۳، ۲۰۱۸). مبحث فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه، به مکتبی فکری باز می‌گردد که پیشنهاد استفاده از فناوری را برای توسعه مطرح می‌کند. پایه‌های نظری آن را می‌توان در نظریه تکامل اجتماعی - اقتصادی شومپتر ۴ جست‌وجو کرد که عبارت است از یک فرایند پی‌درپی از تحولات خلاقانه که منجر به نوسازی شیوه عمل در کلیت جامعه، شامل حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌شود. موتور محرک این فشار پی‌درپی برای تحول خلاقانه، تغییرات فناوری است (جو و همکاران، ۵، ۲۰۱۸).

کشورهای متفاوتی اعم از توسعه یافته و در حال توسعه، با توجه به ویژگی مناطق آزاد تجاری صنعتی برای دستیابی به اهدافی نظیر توسعه اقتصاد ملی، جذب سرمایه‌های خارجی، استفاده از برتری‌های نسبی، ایجاد فرصت‌های شغلی، تربیت نیروی انسانی، افزایش درآمدهای ناشی از فعالیت‌های خدماتی، افزایش کارایی اقتصاد ملی، توسعه منطقه‌ای و تبدیل بخش‌های عقب مانده به قطب‌های توسعه، اقدام به ایجاد مناطق آزاد تجاری - صنعتی کرده‌اند (میدو و اسماعیل، ۶، ۲۰۱۸).

1. Ismail, et al
2. Information and Communications Technologies for Development
3. Wu, et al
4. Schumpeter
5. Njo, et al
6. Midoun & Ismail

یکی از موقعیت‌های ژئوپلیتیک ایران، سواحل دریای عمان (مکران) در جنوب شرقی سرزمین ایران است. منطقه دریای عمان و اقیانوس هند، یکی از حوزه‌های ژئوپلیتیکی مهمی است که شامل کشورهای ایران، امارات، عمان، پاکستان و هند می‌شود. وجود دو قدرت هسته‌ای در این حوزه، توجه ویژه کشورهای فرامنطقه‌ای مانند آمریکا و تلاش برای حضور مداوم در آن، حضور فعال‌تر ایران در این منطقه و برنامه‌ریزی برای شرایط بحرانی را چندین برابر می‌کند. سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی نه فقط به‌عنوان ابزارهای توسعه اقتصادی، بلکه عاملی برای جلب سرمایه، انتقال تکنولوژی، آموزش نیروی انسانی، وصل شدن به بازار جهانی و درنهایت، دریچه‌ای به سوی توسعه اقتصادی به‌شمار می‌روند. امروزه کشورها برای تأمین سرمایه و ایجاد زیرساخت‌های اساسی رشد و توسعه اقتصادی، کسب فناوری‌های نوین، ایجاد اشتغال و مواردی از این قبیل، ناگزیر از برنامه‌ریزی برای جلب و جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی هستند و به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، یکی از مهم‌ترین راه‌کارهای کشورهای مختلف دنیا در چند دهه اخیر برای نیل به این مهم بوده است. ایران یکی از کشورهای در حال توسعه است که به‌رغم داشتن منابع عظیم انسانی و اقتصادی، ویژگی متنوع آب و هوایی، منابع قابل توجه معدنی و نفتی، جاذبه‌های توریستی بی‌نظیر و آثار باستانی در سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی، نتوانسته است مراحل دستیابی به توسعه مطلوب در این منطقه را به‌طور کامل طی کند.

از سوی دیگر، با توجه با شرایط اقتصادی تحت تحریم‌های ظالمانه آمریکا، یکی از مهم‌ترین بخش‌هایی که در دوران تحریم می‌تواند نقش مؤثری برای تقویت اقتصاد کشور داشته باشد، توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی است؛ زیرا در این مناطق ظرفیت‌های بالقوه بسیاری برای رشد و توسعه وجود دارد که در بستر جلب سرمایه‌های داخلی و خارجی، می‌توان زمینه‌های ارتقای امنیت در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و زیست‌محیطی را افزایش داد. وجه اصلی این مناطق، تلاش آن‌ها برای پیوند با اقتصاد بین‌المللی و استفاده بیشتر از سرمایه‌های بین‌المللی است که با به‌کارگیری ظرفیت‌های ارتباطی نوین مانند رسانه‌های اجتماعی، می‌توان به جلب و جذب منابع از خارج از کشور مبادرت کرد و در استفاده از منابع داخلی، که فاکتورهای درون‌زای اقتصادی است، از سهم بیشتر جهانی بهره‌مند شد. در واقع، رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، که امکان انتشار مطالب

و محتوا را با سرعت و حجم بسیار بالا فراهم می‌نماید، قادر هستند در معرفی ظرفیت‌های سواحل خلیج فارس و مکران و معرفی اقدامات انجام شده در تمام حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در این مناطق، عملکرد مثبتی ایفا نماید. به عبارت دیگر، رسانه‌های اجتماعی با مطالب و محتوایی که درخصوص مناطق آزاد و امنیت شغلی و اقتصادی در آن‌ها منتشر می‌کنند، سرمایه‌گذاران و تاجران بسیاری را از سراسر کشور و جهان، به منظور سرمایه‌گذاری در این مناطق ترغیب می‌نمایند. اینکه تا چه اندازه از ظرفیت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی به منظور ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی استفاده شده و چه فرصت‌هایی در این عرصه وجود دارد، انگیزه انجام تحقیق حاضر است. با آگاهی از نتایج این تحقیق می‌توان به ارزیابی جامعی از میزان و چگونگی تأثیرگذاری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی بر امنیت و توسعه پایدار سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی دست یافت و بر این اساس، به ارائه راه کارهایی به منظور استفاده بهینه از ابزارهای جدید جهت گسترش مرزهای ارتباطی و اطلاعاتی این مناطق پرداخت.

پیشینه تحقیق

آقای خوندابی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای، تأثیرات رشد فناوری ارتباطات و اطلاعات را بر توسعه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی بررسی کرده است. در این مقاله رشد زیرساخت‌های مربوط به فناوری‌های نوین، به عنوان یکی از راه‌های دستیابی به توسعه پایدار مطرح شده است. نکته قابل توجه این است که به ادعای این مقاله، کلید توسعه اقتصادی مالزی، به عنوان یکی از کشورهای اسلامی پیشگام در توسعه، افزایش و ارتقای زیرساخت‌های مربوط به فناوری ارتباطات بوده است که علاوه بر فراهم کردن امکان اطلاع‌رسانی سراسری، آن کشور را در بهره‌برداری از امکانات و استعدادهای خود توانا کرده است. علاوه بر این، مشیری و نیک‌پور (۱۳۸۶) در نگاهی به وضعیت کشورهای مختلف، به این نتیجه رسیده است که رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات، تقریباً در تمام کشورها ارتباطی معنادار با رشد اقتصادی داشته است. این مقاله با بررسی وضعیت ۷۵ کشور در زمینه میزان دسترسی مردم به ارتباطات و سایر شاخص‌های مربوطه، به این نتیجه رسیده است که افزایش توان کشورها در زمینه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، می‌تواند به

آن‌ها در دست‌یابی به توسعه اقتصادی کمک نماید. هم‌چنین، بیات و حاتمی (۱۳۹۱) در تحقیقی که در مورد عوامل توسعه‌نیافتگی مکران ارائه کرده‌اند، با اشاره به ضعف‌هایی که از نظر فرهنگی و اجتماعی در این منطقه وجود دارد، به لزوم ارائه آموزش‌ها و تقویت زیرساخت‌های آموزشی اشاره کرده است. یکی از اصلی‌ترین کاربردهای شبکه‌های اجتماعی برای ایجاد رشد و توسعه اقتصادی، بالابردن آگاهی‌ها و اطلاع‌رسانی درست است که این تحقیق نیز به‌نوعی، مؤید ورود فناوری ارتباطات و اطلاعات به حوزه توسعه منطقه است. علاوه بر این، تاری و پوران (۱۳۹۷) به بررسی عوامل بازدارنده در استفاده از فناوری‌های نوین ساخت در جهت بهبود فرآیند توسعه پایدار پرداختند. این پژوهش با استفاده از روش تحلیلی - توصیفی و بر مبنای اطلاعات کتابخانه‌ای، به تحلیل و آسیب‌شناسی استفاده از سیستم‌ها و روش‌های پیشرفته ساخت در کشور پرداخته است. در همین راستا، پس از شناسایی وضع موجود سیستم کنونی ساخت‌وساز در کشور، اهمیت بهره‌گیری از فناوری‌های نوین از جنبه‌های مختلفی؛ مانند زمان و هزینه، جلوگیری از مهاجرت، تأمین مسکن برای اقشار کم‌توان و توجه به ارزش‌های بومی در به‌کارگیری تکنولوژی بررسی شده است. به‌منظور بهبود عملکرد و ارتقای جایگاه احداث صنعتی ساختمان‌ها با توجه به معیارها و شاخص‌های کلیدی توسعه پایدار، راه‌کارهایی برای بهره‌گیری از نقاط قوت، برطرف کردن نقاط ضعف، استفاده از فرصت‌ها و رفع تهدیدها ارائه شد. هم‌چنین بنایی اسماعیلی (۱۳۹۹)، به مطالعه تأثیر فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در برنامه‌ریزی توسعه پایدار شهری پرداختند. براساس یافته‌های آن‌ها، سیستم اطلاعات جغرافیایی با توجه به قابلیت‌های منحصر خود، زمینه مناسبی را برای ایفای نقش در برنامه‌ریزی‌های توسعه شهری فراهم می‌آورد. در این تحقیق که با گردآوری از منابع کتابخانه‌ای و تحقیقات صورت گرفته، سعی شده است تا جنبه‌های کاربردی و مهم این سیستم در برنامه‌ریزی‌های توسعه پایدار شهری ارائه شود.

در بین پژوهش‌های خارجی انجام‌شده نیز اسماعیل و همکاران (۲۰۱۸)، به مطالعه تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی بر تصمیم سرمایه‌گذاری در مالزی پرداختند. جامعه آماری تحقیق، سرمایه‌گذاران در پایتخت مالزی بود. یافته‌ها نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل از جمله اطلاعات در رسانه‌های اجتماعی، رفتار جامعه آنلاین در رسانه‌های اجتماعی و تصویر شرکت در رسانه‌های اجتماعی، تأثیر معنی‌داری بر تصمیم در سرمایه‌گذاری دارند. علاوه بر این، موراه و

اموجولا ۱ (۲۰۱۸)، به بررسی نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در توسعه کارآفرینی در پایتخت نیجریه پرداختند. در این پژوهش با استفاده از ابزار پرسش‌نامه، با ۳۰۰ نفر از مدیران شرکت‌های کوچک و متوسط در پایتخت نیجریه مصاحبه انجام شده و یافته‌ها حاکی از آن است که استفاده از پیام‌رسان واتساپ، منجر به دستیابی بیشتر بازار و بهبود روابط مشتری می‌شود. یافته‌های دیگر پژوهش بیانگر آن است که استفاده از رسانه‌های اجتماعی، مؤلفه‌ای از استراتژی رشد اقتصادی بین مدیران است.

ادبیات نظری تحقیق

منطقه مکران جنوبی

استان سیستان و بلوچستان در موقعیت ۲۵ درجه و ۳ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۵۸ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۶۳ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است. وسعت آن ۱۸۷۵۰۲ کیلومتر مربع است که ۸۱۱۷ کیلومتر مربع آن مربوط به سیستان و ۱۷۹۳۸۹ کیلومتر مربع آن متعلق به بلوچستان است. این استان، ۱۱ درصد کل مساحت کشور را دربر می‌گیرد و یکی از کم‌تراکم‌ترین استان‌های کشور از لحاظ جمعیتی است. این استان با داشتن حدود ۳۰۰ کیلومتر مرز آبی و ۱۸۰۰ کیلومتر مرز خاکی، از شمال به خراسان و افغانستان، از غرب به کرمان، از جنوب به دریای عمان و از مشرق به پاکستان و افغانستان محدود می‌شود. این استان ۷ شهرستان دارد که مجموعاً ۲۹ بخش، ۱۶ شهر، ۹۲ دهستان و ۶۰۳۸ آبادی دارای سکنه را دربر می‌گیرد.

بلوچستان جنوبی با نام مکران، سرزمینی است که از لحاظ محیط طبیعی و جغرافیایی بسیار متنوع است. موقعیت ویژه جغرافیایی آن به‌عنوان دروازه و گذرگاه طبیعی شبه‌قاره هند، از دیرباز نگاه‌ها را به‌سوی خود جلب کرده و در کتیبه‌های میخی داریوش هخامنشی، در بیستون به‌صورت مکا آورده شده است. منطقه مکران به دو بخش شمالی و جنوبی تقسیم می‌شود. دو شهرستان نیکشهر و چابهار در بخش جنوبی قرار دارند که نیکشهر در قسمت شمالی‌تر و چابهار در جنوبی‌ترین بخش استان قرار دارند و به‌عنوان بخشی از سواحل دریای عمان طی روزگاران کهن، از مهم‌ترین شهرهای ایالت مکران و منطقه تجاری مهم محسوب می‌شود.

شکل ۱. نقشه مربوط به سواحل خلیج فارس و منطقه مکران جنوبی

یکی از مهم‌ترین قابلیت‌های این منطقه، مجاورت آن با آب‌های آزاد بین‌المللی در سرتاسر مرز جنوبی، همسایگی مستقیم با کشورهای پاکستان و افغانستان و به طور غیرمستقیم با کشورهای آسیای مرکزی (از طریق ترکمنستان) است که یک راه غیرقابل چشم‌پوشی برای این کشورهای محصور در خشکی (به جز پاکستان) به دریاهای آزاد محسوب می‌شود.

استان سیستان و بلوچستان در مسیر دو کریدور از سه کریدور ترانزیتی بزرگ دنیا قرار دارد. این امر، منطقه مکران را به عنوان محور ترانزیتی طرح توسعه جنوب شرق مطرح می‌کند. در صورت راه‌اندازی محور ترانزیتی کشور، که از بندر چابهار آغاز و با عبور از شهرهای استان سیستان و بلوچستان و خراسان جنوبی، رضوی و شمالی به کشورهای آسیای میانه ختم می‌شود، این منطقه محروم، از فقر و محرومیت خارج خواهد شد و به سوی توسعه حرکت خواهد کرد. بندر چابهار یکی از چهارراه‌های اصلی کریدور جنوبی تجارت جهانی نیز محسوب می‌شود. این بندر به علت موقعیت استراتژیک خود و اتصال به آب‌های آزاد بین‌المللی، جایگاه ویژه‌ای در مبادلات بین ایران و سایر نقاط منطقه دارد. چابهار نسبت به سایر نقاط ساحلی ایران، مزیت‌های خاص خود را دارد. آب‌های عمیق در خلیج چابهار، شرایط پهلوگیری کشتی‌های بزرگ و ایجاد تأسیسات

بندری را فراهم می‌کند. این بندر، مهم‌ترین بندر تجاری خارج از حوضچه خلیج فارس است و از نظر سیاسی و راه‌کاری در مواقع جنگ و بحران‌های منطقه‌ای، می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا کند. قرار گرفتن چابهار در یک خلیج، موقعیت بندری ایده‌آلی برای توسعه فیزیکی در آینده به آن می‌بخشد که بسیاری از بنادر دنیا از آن محرومند.

سواحل مکران بنابه تأکید رهبر انقلاب، عقبه منطقه خلیج فارس در برابر دشمنان فرامنطقه‌ای ایران به حساب می‌آید؛ به نحوی که نیروهای متخاصم برای هرگونه اقدامی در خلیج فارس، مجبور به عبور از این دریا هستند. با توجه به احاطه ایران بر کرانه شمالی دریای عمان، با یک برنامه‌ریزی دفاعی دقیق می‌توان به مقابله با تحرکات دشمن در این منطقه پرداخت و در خلیج فارس در تنگنا قرار داد. سواحل مکران به لحاظ جایگاه نظامی می‌تواند در اتخاذ استراتژی‌های فرامنطقه‌ای برای ایران تعیین‌کننده باشد و توان تحرک میان آب‌های اقیانوسی را به نیروی دریایی ایران ببخشد که این موضوع، به معنای گسترش حوزه عملیات نظامی ایران، فراتر از حوضچه خلیج فارس و امکان تبدیل آن به یک قدرت دریایی استراتژیک است. برخلاف محیط بسته خلیج فارس، دریای عمان و اقیانوس هند با پیوند دادن ما به آب‌های آزاد، امکان این تبدیل را به ما می‌دهد و وجود پایگاه هوایی چابهار و توسعه آن، می‌تواند قدرت نظارتی و کنترل ایران را بر بخش شمالی اقیانوس هند افزایش دهد. مرزهای آبی کرانه‌های عمان و کنترل یکی از آب‌راه‌های اصلی و استراتژیک جهان، تسلط ایران را بر مبادی ورودی خلیج فارس و اقیانوس هند تضمین می‌کند و از طریق تجمیع منافع دیگران، با تولید امنیت از طریق همکاری‌های بین‌المللی، هزینه تأمین امنیت منطقه را به عهده دیگران می‌گذارد.

توسعه پایدار

براساس تعریف کلاسیک کمیسیون سازمان محیط زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷، توسعه‌ای پایدار است که بتواند ضمن رفع نیازهای فعلی، به توانایی نسل آینده در رفع نیازهای خود صدمه‌ای نزند. معمولاً برداشت بعضی از گروه‌های اجتماعی، سعادت و خوشبختی دیگران را در حال حاضر نیز نادیده می‌گیرد. توسعه پایدار زمانی مبتنی بر توازن و برابری خوانده می‌شود که بتواند علایق گروه‌های مختلف مردم را در نسل حاضر و آتی در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مدنظر قرار دهد بنابراین، توسعه پایدار درباره برابری و تساوی فرصت در دستیابی همگان به

تعالی و تحقق جامع اهداف است (سیلوستر و تیرکا، ۲۰۱۹). در واقع مفهوم توسعه پایدار ناظر بر این واقعیت انکارناپذیر است که ملاحظات مربوط به اکولوژی می‌تواند و باید، در فعالیت‌های اقتصادی به کار گرفته شود. این ملاحظات شامل ایده‌های ایجاد محیطی منطقی است که در آن، ادعای توسعه به منظور پیش برد کیفیت همه جنبه‌های زندگی مورد چالش قرار می‌گیرد. از این منظر، توسعه پایدار بر هوشیاری انسان نسبت به خودش و نسبت به منابع طبیعی کره زمین استوار است، خواهان یک سبک زندگی پایدار برای همه انسان‌ها است و مخالف مصرف بیش از اندازه، اتلاف منابع و بی‌توجهی به نسل‌های آینده و قطع رابطه با گذشته است. توسعه پایدار هم‌چنین بر اهمیت وجود چشم‌انداز بلندمدت در مورد نتایج فعالیت‌های امروز و همکاری جهانی در بین کشورها برای رسیدن به راه‌حل‌های موثر تأکید می‌کند. این عناصر توسعه پایدار را به صورت هدف کلیدی برای صورت‌بندی سیاست‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی در قرن بیست و یکم در آورده است (ساچس و همکاران، ۲۰۱۹).

امنیت

همه افراد بشر به نوعی نیازمند امنیت هستند. مردمی که فاقد امنیت پایه باشند، از نظر اجتماعی بی‌مسئولیت خواهند بود. آن‌ها فرصت‌طلبانه رفتار خواهند کرد و به دور از اعتدال خواهند بود. چنین جامعه‌ای مستعد بی‌ثباتی و حرکت‌های افراطی و شورش است. ناامنی اساساً بد است و موجب می‌شود مردم کمتر خلاق باشند و کمتر سراغ فعالیت‌های مفید همراه با خطر بروند. آن‌ها فرصت‌طلبند و با انتخاب‌هایی محدود روبه‌رو می‌شوند. ناامنی به نااطمینانی دامن می‌زند و آسیب‌پذیری را افزایش می‌دهد. البته اندازه‌ای از ناامنی و نااطمینانی برای پویایی اقتصادی و پیشرفت و رشد افراد لازم است. به لحاظ تاریخی نیز سرمایه‌داری بر مبنای بده - بستانی ناجور شکل گرفت؛ زیرا صاحبان سرمایه‌ها و ثروت‌های سرشار، ناامنی شرایط همراه با ریسک کارآفرینی را به جان خریدند و در مقابل، بیشترین بهره رشد اقتصادی را نیز بردند. با این حال، به نظر می‌رسد کارگران معمولی و جوامع کارگری و حاشیه‌ای در اقتصادهای سرمایه‌داری، همانند دهه‌های اخیر

1. Silvestre & Țircă

2. Sachs et al

و احتمالاً آینده، مجبورند بدترین اشکال ناامنی را تحمل کنند، درحالی که ثروتمندان بزرگ در حفاظ خوبی از امنیت به سر می‌برند (پوپوف و سمیاکوف، ۱، ۲۰۱۸).

امنیت اجتماعی در دنیای پس از جنگ سرد، به طور روزافزونی به عنوان بعدی از امنیت مطرح شد. دانش پژوهان و سیاست‌گذاران، ضمن تأیید ارتباط امنیت اجتماعی با سلامت جامعه، به دنبال راه‌های جدیدی برای وارد کردن موضوعات اجتماعی در راه کارهای سنتی دفاعی بوده‌اند. خطر بزرگی که امروز در مورد نظریات رایج «امنیت اجتماعی» وجود دارد این است که به غلط، آن را تنها بعد مهم در امنیت ملی تلقی کنیم؛ چنان‌که در دوران گذشته نیز چنین برداشتی درباره «امنیت نظامی» وجود داشت. امنیت اجتماعی یک موضوع هویتی و نوعی تئوری مطرح در سیاست داخلی کشورها و حتی روابط بین‌الملل است. امنیت را در ابعاد و زوایای مختلفی می‌توان بررسی و تحلیل کرد که در دو بعد عینی (امنیت واقعی) و بعد ذهنی (احساس امنیت) دسته‌بندی می‌شود. بعد عینی امنیت اجتماعی به کمیت جرایم، آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی در جامعه می‌پردازد که تغییر در میزان آن‌ها، امنیت جامعه را تغییر می‌دهد. بعد ذهنی امنیت اجتماعی یا احساس امنیت، پدیده‌ای روان‌شناختی - اجتماعی است که ابعاد گوناگونی دارد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است و افراد مختلف به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. منابع تأمین‌کننده احساس امنیت برای آحاد و گروه‌های مختلف جامعه نیز متفاوت از همدیگر است و این منابع در سطوح مختلف اثرگذار می‌باشند (اکتاموف، ۲، ۲۰۲۰).

نظریه جامعه شبکه‌ای

مانوئل کاستلز برخلاف اکثر نظریه‌های اجتماعی کلاسیک، که فرض را بر تسلط زمان بر مکان می‌گذارند، این فرضیه را مطرح می‌کند که «مکان، زمان را در جامعه شبکه‌ای سازمان می‌دهد» (کاستلز ۳ (الف)، ۱۳۸۰:۲۵۱). به موجب این نظریه، تحت تأثیر «پارادایم فناوری اطلاعات» و اشکال و فرایندهای اجتماعی متأثر از آن «فضای جریان‌ها» شکل می‌گیرد که منطق جدیدی دارد. فضای جریان‌ها، سازمان‌دهی مادی و عملکردهای اجتماعی است که اشتراک زمانی دارند و از طریق جریان‌ها عمل می‌کنند» (کاستلز (ب)، ۱۳۸۰:۲۴۰).

1. Popov & Semyachkov
2. Uktamov
3. Castells

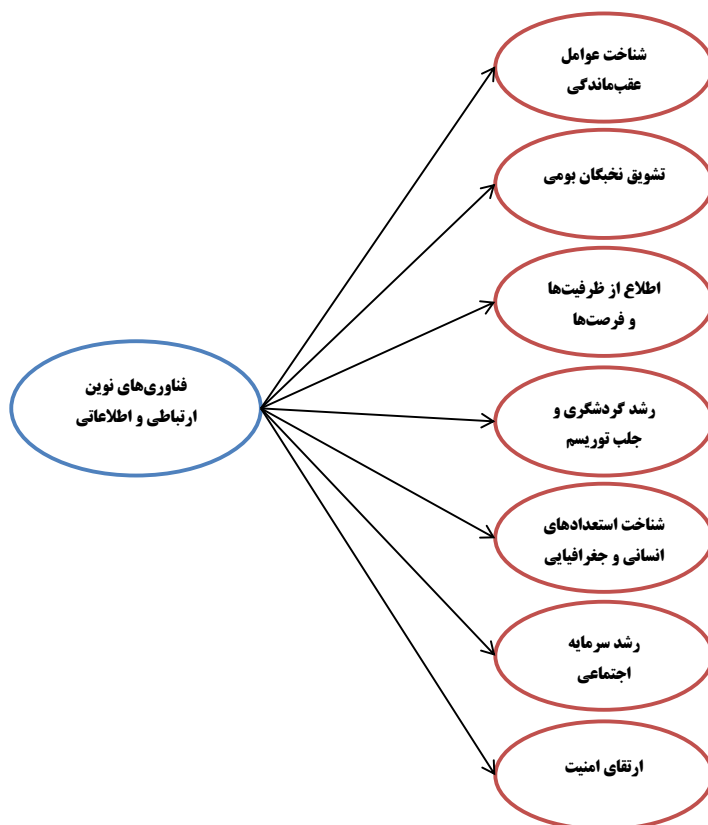
فرضیه کاستلز در این باره چنین تبیین شده است که فضای جریان‌ها، از ریزش‌بکه‌های فردی تشکیل شده است که منافع خود را در شبکه‌های کلان کارکردی مطرح می‌کنند. مارتین اینس این مفهوم را دشوارترین و در عین حال، بنیادی‌ترین بخش این نظریه می‌داند که مستقیم‌ترین جلوه دگرگونی‌های تکنولوژیک موجودیت انسانی است (اینس ۱، ۱۳۸۴:۸۴).

کاستلز با نقد نظریات پیشین خود، اکنون «فضای جریان‌ها» را در مقابل فضای مکان‌ها قرار نمی‌دهد و با طرح مفاهیمی چون «مردمی شدن فضای جریان‌ها» از وجود همزمان «فضای جریان‌ها و فضای مکان‌ها» سخن می‌گوید که هر دو می‌توانند بیانگر منافع اجتماعی متعارضی باشند؛ اما الزاماً وجه تمایز آن‌ها نخبگان و عامه نیستند. به این ترتیب، در اندیشه کاستلز از آنجا که فرهنگ‌ها بر فرایندهای ارتباطی و همه اشکال ارتباط بر مبنای تولید و مصرف نشانه‌ها استوارند، هیچ‌گونه جدایی بین واقعیت و نمایش نمادین وجود ندارد و ویژگی مهم جامعه شبکه‌ای، نه القای واقعیت مجازی بلکه ایجاد مجاز واقعی است (کاستلز (الف)، ۱۳۸۰: ۴۳۱).

به عقیده وی تعامل میان این فرایندها، یک ساختار نوین اجتماعی مسلط، یعنی جامعه شبکه‌ای، یک فرهنگ مجاز واقعی را به عرصه وجود آورده است. منطق نهفته در این اقتصاد، جامعه و فرهنگ، زیربنای کنش و نهادهای اجتماعی در سراسر جهانی به هم پیوسته خواهد بود (کاستلز، (ب)، ۱۳۸۰: ۴۱۷).

مدل نظری تحقیق

هدف اصلی تحقیق حاضر، شناسایی نقش توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل مکران است. در این راستا، این تحقیق به مطالعه تأثیر توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی بر مؤلفه‌های ارتقای امنیت و توسعه پایدار در سواحل مکران، شامل شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن، تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه، اطلاع از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود، رشد گردش‌گری و جلب توریسم، شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی، رشد سرمایه اجتماعی ساکنین منطقه و ارتقای امنیت اجتماعی، پرداخته که در قالب مدل زیر ارائه شده است:

شکل ۲. مدل نظری تحقیق

روش تحقیق

با توجه به اینکه که تحقیق حاضر به دنبال شناسایی نقش توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت و توسعه پایدار سواحل مکران است؛ لذا روش تحقیق ترکیبی (آمیخته) از نوع تحلیل مضمون و پیمایش است. از آنجایی که این تحقیق در یک سازمان واقعی، عینی و زنده صورت گرفته است و از نتایج آن می‌توان به‌طور علمی استفاده کرد، از حیث هدف یک تحقیق کاربردی نیز هست. جامعه آماری این تحقیق در بخش کیفی شامل کلیه اساتید

دانشگاه در حوزه امنیت و توسعه پایدار و هم‌چنین پژوهش‌گران حوزه خلیج فارس بوده است که در نهایت پس از مصاحبه با ۱۴ نفر، اشباع نظری حاصل شده است. علاوه‌براین، جامعه آماری مربوط به بخش کمی تحقیق، شامل کلیه روزنامه‌نگاران، اصحاب رسانه و مطبوعات در حوزه‌های اقتصادی، گردش‌گری، فرهنگی، امنیت اجتماعی و توسعه در منطقه مکران جنوبی است. در بخش کیفی پژوهش، از روش نمونه‌گیری هدف‌مند استفاده شده است که نمونه‌گیری تا اشباع نظری ادامه یافته است که حاصل آن مصاحبه با ۱۴ تن از مدیران امنیتی و اساتید حوزه توسعه پایدار و هم‌چنین پژوهش‌گران حوزه خلیج فارس بوده است. هم‌چنین در قسمت کمی تحقیق، با توجه به محدودیت حجم جامعه آماری در تحقیق حاضر، به‌منظور نمونه‌گیری از روش تمام‌شمار استفاده شده است از این‌رو، محقق موفق شده تا پرسش‌نامه را در اختیار ۲۴۷ نفر از روزنامه‌نگاران، اصحاب رسانه و مطبوعات در حوزه‌های اقتصادی، گردش‌گری، فرهنگی، امنیت اجتماعی و توسعه در منطقه خلیج فارس و مکران جنوبی قرار دهد و داده‌های تحقیق را جمع‌آوری کند. برای جمع‌آوری داده‌ها در تحقیق حاضر از مطالعات کتابخانه‌ای شامل کتب و مقالات موجود در کتابخانه‌ها و مقالات موجود در پایگاه‌های اینترنتی و هم‌چنین پایان‌نامه‌های فارسی استفاده شده است. علاوه‌بر این، در بخش کیفی و در راستای تجزیه و تحلیل سؤالات بخش کیفی از مصاحبه و در فاز کمی، از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. پرسش‌نامه استفاده‌شده در پژوهش حاضر محقق ساخته است که شامل چهار پرسش به‌منظور ارزیابی مشخصات فردی پاسخ‌گو و هم‌چنین ۳۰ سؤال با هدف اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق، شامل راه‌کارهای به‌کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی، شناخت عوامل عقب‌ماندگی منطقه، تشویق نخبگان و سرمایه‌گذاران، ارتقای امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، گردش‌گری و جذب توریسم و شناسایی استعدادهای انسانی و جغرافیایی منطقه است. در این تحقیق، پژوهش‌گر به‌منظور بررسی روایی پرسش‌نامه، اینکه آیا سؤالات مطرح‌شده اهداف موردنظر را پوشش می‌دهد و مانعی از نگارش و ابهامات در جملات ندارد، از روایی صوری استفاده کرده است. براساس نتایج به‌دست آمده، نمره تأثیر برای کلیه گویه‌های تحقیق بالای ۴ بوده که بیان‌گر روایی قابل قبول سؤالات پرسش‌نامه در اندازه‌گیری سازه‌ها است. علاوه‌براین، به‌منظور بررسی پایایی ابزار اندازه‌گیری، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که با توجه به مقادیر ضرایب به‌دست آمده بالاتر از ۰,۷۰ برای یک نمونه ۳۰

نفری، پژوهش گر اطمینان پیدا کرد که ابزار پرسش نامه، اعتبار مطلوبی دارد؛ بدین معنی که پاسخ های داده شده ناشی از شانس و تصادف نبوده، بلکه به دلیل اثر متغیری است که آزموده شده است.

در پژوهش حاضر، برای تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از مصاحبه ها، از تکنیک تحلیل مضمون ۱ استفاده شده است. تحلیل مضمون روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده ها است. این روش در حداقل خود، داده ها را سازمان دهی و در قالب جزئیات توصیف می کند؛ اما می تواند از این فراتر رفته و جنبه های مختلف موضوع پژوهش را هم تفسیر کند (اترد و کالسون ۲، ۲۰۱۲). علاوه بر این، به منظور تجزیه و تحلیل داده های کمی، از نسخه ۲۵ نرم افزار آماری SPSS و روش ضریب همبستگی پیرسون ۳ استفاده شده است.

تحلیل داده ها

تحلیل کیفی

در این بخش مصاحبه های انجام شده با اساتید دانشگاه در حوزه امنیت و توسعه پایدار و هم چنین پژوهش گران حوزه خلیج فارس، با استفاده از روش تحلیل مضمون تحلیل شد. پس از رسیدن به کفایت نظری، محقق با گردآوری مضامین سازمان دهنده در جریان تحقیق و فراوانی مضامین پایه مرتبط با هر کدام از این مضامین سازمان دهنده، اقدام به حذف مضامین نزدیک به هم یا کم اهمیت تر (از منظر کم بودن میزان فراوانی) کرده است تا شبکه مضامین فراگیر تحقیق حاصل شود که نتایج در جدول شماره ۱ ارائه شده است. علاوه بر این، پس از مرور جدول شماره ۱، مضامین سازمان دهنده ای که از منظر محقق به لحاظ محتوایی و درون مایه به هم شبیه هستند، در قالب یک مضمون فراگیر مطرح شده است تا جدول شبکه مضامین فراگیر تحقیق ترسیم گردد که در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

1. Thematic Analysis
2. Attard & Coulson
3. Pearson Correlation Coefficient

نشریه علمی سیاست‌های دفاعی

جدول ۱. شبکه مضامین سازمان‌دهنده ظهور یافته در جریان تحقیق و فراوانی مضامین پایه مرتبط

ردیف	عنوان مضمون سازمان‌دهنده	فراوانی مضامین پایه مرتبط
۱	امنیت فرهنگی	۱۷
۲	امنیت دفاعی	۱۹
۳	امنیت سیاسی	۸
۴	امنیت اجتماعی	۳۷
۵	دوری از تعصبات قومی	۳
۶	زیست‌محیطی	۱۰
۷	گردش‌گری	۲۸
۸	شیلات	۹
۹	همکاری‌های منطقه‌ای	۹
۱۰	سواحل طولانی	۳
۱۱	کشتیرانی	۷
۱۲	مبارزه با قاچاق	۲
۱۳	توسعه خطوط فیبر نوری	۳
۱۴	توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی	۱۴
۱۱۵	توسعه ارتباطات انسانی	۹
۱۶	توسعه شهرنشینی	۶
۱۷	گردش آزاد اطلاعات	۸
۱۸	محرومیت‌زدایی	۵
۱۹	ارتقای امنیت	۱۱
۲۰	استفاده از سامانه‌های پیشرفته	۱
۲۱	هوشمندشدن نهادهای امنیتی	۱

جدول ۲. جدول شبکه مضامین فراگیر تحقیق

ردیف	عنوان مضمون فراگیر	شماره عناوین سازمان دهنده زیرمجموعه
۱	زیست محیطی، گردش گری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی و مبارزه با قاچاق	۱-۵
۲	امنیت فرهنگی، امنیت دفاعی، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی و دوری از تعصبات قومی	۶-۱۲
۳	توسعه خطوط فیبر نوری، توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، توسعه ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت‌زدایی و ارتقای امنیت	۱۳-۱۹
۴	استفاده از سامانه‌های پیشرفته و هوشمند شدن نهادهای امنیتی	۲۰-۲۱

پاسخ به سوالات تحقیق

سؤال اول: سواحل خلیج فارس و منطقه مکران چه ظرفیت‌ها و فرصت‌هایی برای رشد و توسعه دارند؟

سؤال اول پژوهش حاضر، درخصوص ظرفیت‌ها و فرصت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران برای رشد و توسعه است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، مضامین زیست محیطی، گردش گری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی و مبارزه با قاچاق، به‌عنوان مهم‌ترین ظرفیت‌ها و فرصت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران به‌شمار می‌آیند.

سؤال دوم: سواحل خلیج فارس و منطقه مکران، چه جایگاهی در تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران دارند؟

سؤال دوم پژوهش حاضر درخصوص جایگاه سواحل خلیج فارس و منطقه مکران در تأمین امنیت است. نتایج به‌دست آمده از پژوهش حاضر بیانگر آن است که سواحل خلیج فارس و منطقه مکران، نقش و جایگاه مهمی در تأمین امنیت فرهنگی، امنیت دفاعی، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی و دوری از تعصبات قومی دارند.

سؤال سوم: استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، چگونه می‌تواند به رشد و توسعه سواحل خلیج فارس و منطقه مکران کمک کند؟

سؤال سوم پژوهش حاضر درخصوص نقش فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در رشد و توسعه سواحل خلیج فارس و منطقه مکران است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، توسعه خطوط فیبر نوری و توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، می‌تواند به توسعه ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت زدایی و ارتقای امنیت در خلیج فارس و منطقه مکران بینجامد.

سؤال چهارم: استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، چگونه می‌تواند به ارتقای امنیت خلیج فارس و منطقه مکران کمک کند؟

سؤال چهارم پژوهش حاضر درخصوص نقش استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در ارتقای امنیت خلیج فارس و منطقه مکران است. نتایج به‌دست آمده از پژوهش حاضر بیانگر آن است که استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از طریق استفاده از سامانه‌های پیشرفته و هوشمند شدن نهادهای امنیتی، می‌تواند امنیت منطقه را در ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، نظامی و سیاسی به همراه داشته باشد.

تحلیل کمی

سیمای پاسخ‌گویان

از مجموع پاسخ‌گویان، ۷۲/۵ درصد مرد و ۲۷/۵ درصد زن بوده‌اند. هم‌چنین از کل پاسخ‌گویان، ۳۱/۲ درصد در گروه سنی ۳۵-۴۰ سال، ۲۶/۳ درصد در گروه سنی ۳۰-۳۵ سال، ۲۱/۱ درصد در گروه سنی ۴۰-۴۵ سال، ۱۹/۰ درصد در گروه سنی بیشتر از ۴۵ سال و ۲/۴ درصد نیز در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال قرار داشته‌اند. علاوه بر این، از مجموع پاسخ‌گویان، ۶۱/۵ درصد تحصیلات کارشناسی، ۲۱/۵ درصد کارشناسی ارشد، ۱۴/۲ دکترا و ۲/۸ درصد نیز کاردانی داشته‌اند. هم‌چنین، از کل پاسخ‌گویان، ۳۲/۴ درصد ۱۵-۲۰ سال، ۳۰/۴ درصد ۱۰-۱۵ سال، ۱۶/۲ درصد ۲۰-۲۵ سال، ۱۵/۰ درصد بیشتر از ۲۵ سال و ۶/۱ درصد نیز کمتر از ۱۰ سال سابقه کار داشته‌اند.

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اصلی: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن در منطقه ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده، مقدار آماره پیرسون برابر $0/51$ با میزان سطح معناداری $0/000$ است و چون میزان سطح معناداری از $0/01$ کمتر است؛ لذا فرضیه تحقیق با 99 درصد اطمینان و یک درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب همبستگی نشان‌دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است بنابراین یافته‌های آماری نشان می‌دهند که با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، میزان شناسایی عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن افزایش می‌یابد و بالعکس.

جدول ۳. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن در منطقه

شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن		توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
سطح معناداری	آماره پیرسون	
$0/000$	$0/51$	

فرضیه دوم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه، ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده، مقدار آماره پیرسون برابر $0/55$ با میزان سطح معناداری $0/000$ است و چون میزان سطح معناداری از $0/01$ کمتر است؛ لذا فرضیه تحقیق با 99 درصد اطمینان و یک درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب همبستگی نشان‌دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است بنابراین، یافته‌های آماری نشان می‌دهند که با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، تمایل نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه افزایش می‌یابد و بالعکس.

جدول ۴. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه

تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه		توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
سطح معناداری	آماره پیرسون	
$0/000$	$0/55$	

فرضیه سوم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، آگاهی از ظرفیت و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران، ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به‌دست آمده، مقدار آماره پیرسون برابر $0/37$ با میزان سطح معناداری $0/000$ است و چون میزان سطح معناداری از $0/01$ کمتر است؛ لذا فرضیه تحقیق با 99 درصد اطمینان و یک درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب همبستگی نشان‌دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است بنابراین، یافته‌های آماری نشان می‌دهند با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، آگاهی از ظرفیت و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی، سرمایه‌گذاری در منطقه مکران افزایش می‌یابد و بالعکس.

جدول ۵. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، آگاهی از ظرفیت و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران

آگاهی از ظرفیت و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه مکران		
سطح معناداری	آماره پیرسون	توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
$0/000$	$0/37$	

فرضیه چهارم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی، رشد گردش‌گری و جلب توریسم در منطقه، ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به‌دست آمده، مقدار آماره پیرسون برابر $0/41$ با میزان سطح معناداری $0/000$ است و چون میزان سطح معناداری از $0/01$ کمتر است؛ لذا فرضیه تحقیق با 99 درصد اطمینان و یک درصد خطا تأیید می‌شود. مقدار ضریب همبستگی نشان‌دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است بنابراین، یافته‌های آماری نشان می‌دهند که با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، رشد گردش‌گری و جلب توریسم در منطقه افزایش می‌یابد و بالعکس.

جدول ۶. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و رشد گردش گری و جلب توریسم در منطقه

رشد گردش گری و جلب توریسم در منطقه		توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
سطح معناداری	آماره پیرسون	
۰/۰۰۰	۰/۴۱	

فرضیه پنجم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه، ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده، مقدار آماره پیرسون برابر ۰/۳۸ با میزان سطح معناداری ۰/۰۰۰ است و چون میزان سطح معناداری از ۰/۰۱ کمتر است؛ لذا فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و یک درصد خطا تأیید می شود. مقدار ضریب همبستگی نشان دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است بنابراین، یافته‌های آماری نشان می دهند که با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه افزایش می یابد و بالعکس.

جدول ۷. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه

شناخت استعداد‌های انسانی و جغرافیایی منطقه		توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
سطح معناداری	آماره پیرسون	
۰/۰۰۰	۰/۳۸	

فرضیه ششم: بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و رشد سرمایه اجتماعی ساکنین منطقه، ارتباط معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده، مقدار آماره پیرسون برابر ۰/۴۴ با میزان سطح معناداری ۰/۰۰۰ است و چون میزان سطح معناداری از ۰/۰۱ کمتر است؛ لذا فرضیه تحقیق با ۹۹ درصد اطمینان و یک درصد خطا تأیید می شود. مقدار ضریب همبستگی نشان دهنده ارتباط بین دو متغیر در سطح متوسط و مستقیم است بنابراین، یافته‌های آماری نشان می دهند که با توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، رشد سرمایه اجتماعی ساکنین منطقه افزایش می یابد و بالعکس.

نشریه علمی سیاست‌های دفاعی

جدول ۸. آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی و رشد سرمایه اجتماعی ساکنین منطقه

رشد سرمایه اجتماعی ساکنین منطقه		توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
سطح معناداری	آماره پیرسون	
۰/۰۰۰	۰/۴۴	

نتیجه‌گیری

توسعه پایدار یکی از مهم‌ترین ابعاد امنیت ملی و از اصول مهم و زیرساخت‌های اساسی کشورها، برای دستیابی به توسعه اقتصادی و ارتقای سطح رفاه اجتماعی محسوب می‌شود. از این رو، همیشه مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی کشورها بوده است. فقدان امنیت برای فعالیت اقتصادی، از مفهوم ریسک و عدم اطمینان مجزا است. در شرایط ریسک، فعالان اقتصادی با دو احتمال در حرکت اقتصادی خود روبرو هستند که یکی سود بیشتر و دیگری سود کمتر است و در فضای عدم اطمینان، فعال اقتصادی با بیش از دو گزینه روبرو است که هیچ کدام از گزینه‌های احتمال موفقیت و شکست در آن‌ها مشخص نیست. اما در شرایط ناامنی اوضاع پیچیده‌تر از دو حالت قبلی است؛ چرا که در این حالت، دولت‌ها در ایجاد کالای عمومی امنیت ناتوان هستند و چشم‌انداز هیچ فعالیت اقتصادی، سوددهی نیست. در این وضعیت، فعالان اقتصادی به مفهوم‌هایی از قبیل خروج سرمایه از کشور و فرار مغزها می‌اندیشند و هر فعال اقتصادی سعی خواهد کرد که سرمایه و کار خود را به مکان‌های امنی منتقل کند و با تبدیل دارایی‌های خود به پول نقد و دارایی خارجی، هرگونه اثرات ناامنی را به حداقل برساند (کرائوس و جوترسنک، ۲۰۰۵). توسعه پایدار، وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت، احساس رهایی از خطر کرده و به‌طور بهینه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت پردازند؛ به عبارت دیگر، یک جامعه را زمانی می‌توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته باشد و خانواده‌ها و بنگاه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین نهادهای اقتصاد و بازار، بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه‌سازی رفتار خود پردازند. در حال حاضر، امنیت و توسعه پایدار یکی از مهم‌ترین شاخص‌های

توسعه یافتگی است. کشورهای در حال توسعه، جوامعی هستند که اولین و مهم‌ترین گام برای آن‌ها، دستیابی به امنیت و توسعه پایدار است تا در پرتو آن، به یک نظام اقتصادی مطلوب برای ارتقای تولید و کارآیی منبع دست یافته و آن‌گاه به رفاه اقتصادی یا تقلیل کمبود کالاها و خدمات برسند که هدف نهایی هر نظام توسعه یافته است (پلاتنیک، ۱، ۲۰۱۷).

ظهور فناوری‌های نوین ارتباطی، دگرگونی بنیادینی را در ارتباطات انسانی ایجاد کرده است. از آنجا که انتقال و جریان فرهنگ از طریق ارتباطات صورت می‌گیرد، حوزه فرهنگ که شامل نظام‌هایی از عقاید و رفتارها است، با ظهور تکنولوژی جدید دچار دگرگونی‌های بنیادین می‌شود. ورود فناوری‌های ارتباطی، ساختار ارتباطات انسانی را دگرگون کرده است. بل معتقد است جهان مجازی و امکان برقراری ارتباطات همزمان و بی‌شمار، منشأ ظهور فرهنگ‌های آنی و به دنبال آن ظهور هویت‌های خلق‌الساعه شده است که در دوره محدودی شکل می‌گیرد و با ظهور هویت‌های جدید، به سرعت از بین می‌روند. با آمدن شبکه‌های اجتماعی مجازی، شکل جدیدی از زندگی در فضای مجازی شکل گرفت، روابط میان افراد با شکل سنتی آن تفاوت پیدا کرد و تأثیر غیرقابل انکاری بر روابط اجتماعی برجای گذاشت. شبکه‌های اجتماعی یکی از پرطرفدارین رسانه‌ها هستند که مخاطبان بسیاری از اقشار گوناگون دارند. ویژگی‌های تعاملی و ایجاد بستر برای ایجاد روابط اجتماعی، از دلایل استقبال از شبکه‌های اجتماعی است.

یافته‌های کیفی پژوهش بیانگر آن است که مؤلفه‌های زیست‌محیطی، گردشگری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای، سواحل طولانی، کشتیرانی و مبارزه با قاچاق، به عنوان مهم‌ترین ظرفیت‌ها و فرصت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران به شمار می‌آیند. علاوه بر این از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، سواحل خلیج فارس و منطقه مکران، نقش و جایگاه مهمی در تأمین امنیت فرهنگی، امنیت دفاعی، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی و دوری از تعصبات قومی دارند. هم‌چنین توسعه خطوط فیبر نوری و توسعه زیرساخت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی قادر است به توسعه ارتباطات انسانی، توسعه شهرنشینی، گردش آزاد اطلاعات، محرومیت زدایی و ارتقای امنیت در خلیج فارس و منطقه مکران منجر گردد. علاوه بر این، براساس اظهارات مصاحبه‌شوندگان، استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از طریق استفاده از سامانه‌های

پیشرفته و هوشمند شدن نهادهای امنیتی، می‌تواند امنیت منطقه را در ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، نظامی و سیاسی به همراه داشته باشد.

از سوی دیگر، نتایج کمی به‌دست آمده از پژوهش حاضر بیانگر آن است که بین توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در سواحل خلیج فارس و مکران جنوبی و شناخت عوامل عقب‌ماندگی و پرهیز از آن، تشویق نخبگان بومی برای بازگشت به منطقه، آگاهی از ظرفیت و فرصت‌های موجود در منطقه و تشویق سرمایه‌گذاران خارجی جهت سرمایه‌گذاری در منطقه، رشد گردش‌گری و جلب توریسم و شناخت استعدادهای انسانی و جغرافیایی منطقه، ارتباط معناداری وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج به‌دست آمده از پژوهش‌های تاری و پوران (۱۳۹۷)، بنایی اسماعیلی (۱۳۹۹)، اسماعیل و همکاران (۲۰۱۸) و موره و اموجولا (۲۰۱۸) همسو است. این موضوع با شفاف‌سازی اطلاعات از سوی رسانه‌های اجتماعی بی‌ارتباط نیست. مخاطب رسانه آغازگر ارتباط است و این‌طور نیست که بگوییم پیام، چه تأثیری بر مخاطب گذاشته است بلکه باید گفت که مخاطب با استفاده و انتخاب نوع رسانه - براساس نیاز خود - کل وسیله ارتباطی، خط‌مشی و حتی پیام‌های ارسالی آن‌را تحت تأثیر قرار می‌دهد و باعث رقابت رسانه‌ها می‌شود؛ به طوری که شفافیت اطلاعاتی یکی از نیازهای اساسی مخاطب است بنابراین، در کنار رسانه‌های رسمی مانند تلویزیون که دیدگاه‌های مقامات و نهادهای رسمی را منعکس می‌کند، شبکه‌های اجتماعی می‌توانند تأثیرات زیادی بر مؤلفه‌های توسعه پایدار و امنیت خلیج فارس و منطقه مکران داشته باشند.

بر این اساس پیشنهاد می‌شود تا نهادهای متولی در منطقه، از قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی در جهت معرفی ظرفیت‌های سواحل خلیج فارس و منطقه مکران، شامل فرصت‌های زیست‌محیطی، گردش‌گری، شیلات، همکاری‌های منطقه‌ای و کشتیرانی به کاربران در داخل و خارج از ایران، استفاده کنند.

در مجموع با توجه به نتایج به‌دست آمده از تحقیق حاضر، می‌توان ادعا کرد که درخصوص ارتقای امنیت اجتماعی خلیج فارس و منطقه مکران، نقش شبکه‌های اجتماعی بسیار پررنگ است که بیانگر اهمیت روزافزون رسانه‌های اجتماعی در انعکاس و گردش اطلاعات و اخبار است.

رسانه‌های اجتماعی با توجه به فراگیری بودن، تأثیرگذاری بالاتری در میان رسانه‌های گوناگون دارند که نیاز است با آموزش و افزایش سواد رسانه‌ای مخاطبان، نسبت به ارتقای آگاهی و بینش آنان درخصوص استفاده مناسب از این شبکه‌ها و بهره‌گیری از جنبه‌های مثبت آن در جهت توسعه پایدار و ارتقای امنیت خلیج فارس و منطقه مکران اقدام کرد. در این راستا، پیشنهاد می‌شود تا نهادها و سازمان‌های مسئول، از ظرفیت‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی جهت تقویت زیرساخت‌ها به منظور ارتقای امنیت سایبری و هوشمند، برای تقویت امنیت منطقه و خنثی کردن دسیسه‌های امنیتی دشمن استفاده کنند. علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود مسئولین منطقه نسبت به به کارگیری فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی به منظور هوشمندسازی ساختار امنیتی منطقه و دستیابی به اقتدار امنیتی و اشراف اطلاعاتی اقدام کنند.

فهرست منابع

- اینس، مارتین (۱۳۸۴)، گفت‌وگوهایی با مانوئل کاستلز، ترجمه حسن چاوشیان و لیلا جوافشانی، تهران: نشر نی.
- آقایی خوندابی، مجید؛ طلعتی، مصطفی؛ نجارزاده، رضا (۱۳۸۶)، اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ict) بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (Oic)، پژوهش‌نامه بازرگانی، ۱.
- بنایی اسماعیلی، احمدرضا (۱۳۹۹)، تأثیر فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در برنامه‌ریزی توسعه پایدار شهری، یازدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و توسعه شهری، بابل.
- بیات، حمیدرضا؛ حاتمی، ایرج (۱۳۹۱)، بررسی عوامل مؤثر در توسعه نیافتگی سواحل مکران، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران.
- تاری، مهتا؛ پوران، وحید (۱۳۹۷)، بررسی عوامل بازدارنده در استفاده از فناوری‌های نوین ساخت در جهت بهبود فرآیند توسعه پایدار، کنفرانس عمران، معماری و شهرسازی کشورهای جهان اسلام، تبریز.
- کاستلز، مانوئل (ب) (۱۳۸۰)، پایان هزاره، ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکبازریال تهران: نشر طرح نو.
- کاستلز، مانوئل (الف) (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات، ظهور جامعه شبکه‌ای، جلد اول، ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران: نشر طرح نو.
- مشیری، سعید؛ نیک‌پور، سمیه (۱۳۸۶)، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات و سرریزهای آن بر رشد اقتصادی کشورهای جهان، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۱ (۹).
- Attard, A., & Coulson, N. S. (2012). A thematic analysis of patient communication in Parkinson's disease online support group discussion forums. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 500-506.
- Ismail, S., Nair, R. K., Sham, R., & Wahab, S. N. (2018). Impacts of online social media on investment decision in Malaysia. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 9(11), 1241-1246.
- Krause, K., & Jütersonke, O. (2005). Peace, security and development in post-conflict environments. *Security dialogue*, 36(4), 447-462.
- Midoun, S., & Ismail, B. (2018). Digital and free trade zones impact on Malaysia's economy and its prospects (2000–2018). *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(4), 39.
- Morah, D. N., & Omojola, O. (2018). Social media use and entrepreneurship development in Nigeria: Lagos and Onitsha in focus. *International Journal of Advance Study and Research Work*, 1(5), 15-26.
- Njoh, A. J. (2018). The relationship between modern information and communications technologies (ICTs) and development in Africa. *Utilities Policy*, 50, 83-90.
- Plotnick, R. (2017). Economic security for families with children. In *The child welfare challenge* (pp. 95-127). Routledge.
- Popov, Y., & Semyachkov, K. (2018). Problems of economic security for digital society in the context of globalization. *Economy of region*, 1(4), 1088-1101.
- Sachs, J. D., Schmidt-Traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakicenovic, N., & Rockström, J. (2019). Six transformations to achieve the sustainable development goals. *Nature Sustainability*, 2(9), 805-814.

- Silvestre, B. S., & Țîrcă, D. M. (2019). Innovations for sustainable development: Moving toward a sustainable future. *Journal of Cleaner Production*, 208, 325-332.
- Uktamov, H. F. (2020). Problems of Evaluation and Procuring Economic Security At Enterprises. *Asian Journal of Technology & Management Research*, 10(01).
- Wu, J., Guo, S., Huang, H., Liu, W., & Xiang, Y. (2018). Information and communications technologies for sustainable development goals: state-of-the-art, needs and perspectives. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 20(3), 2389-2406.
- Strategies for the Use of New Communication and Information Technologies (MICT) In order to Promote Security and Sustainable Development of the Persian Gulf and South Makran Coasts

